

počínají opět síliti, neboť příspěvky, vybírané v rentových markách, vracejí jim stabilitu a jejich fondům určitou nosnost. Nelze ovšem zamlčeti, že během prožité krise vytvořily se a značně zesílily i dosti početné žluté organizace.

Je pochopitelno, že v době deflační nabyli podnikatelé vrchu, vytvořily se dokonce i tendence, směřující proti uzavírání kolektivních smluv a obavy před sociální reakcí velkých rysů nebyly tudíž bezdůvodné. Leč i zde se zdá veškeré nebezpečí již překonáno, jak o tom svědčí říšský sjezd svazu zaměstnavatelů, konaný koncem března t. r. za účasti několika tisíc zástupců v Berlíně. Tento sjezd dokázal, že si zaměstnavatelé uvědomují nutnost počítati s odborovými organizacemi dělnickými, a že dnešní doba neskytá již naděje na další zeslabení dělnictva. V otázkách sociální politiky vyzněl sjezd tóny smířlivými.

Krise sociální politiky, projevivší se především v praxi krizi reparační, která po vystupňované inflaci zesílena byla náhlou krizí deflační, nedovedla ze zákonodárství odstraniti principu 8hodinné doby pracovní, závaznosti kolektivních smluv a závodních výborů. Proto nesmí býti krise sociální politiky, projevivší se v praxi, přeceňována, neboť běží pouze o přechodnou etapu. Současně však vyvinula se i krise ideová, projevující se zejména spory mezi odborníky o primát politiky hospodářské nebo sociální, otázku to, která by již neměla býti předmětem diskusí, neboť právě tak, jako je zřejmo, že sociální politika závisí na všeobecné hospodářské situaci, je i nepochybné, že zdravé společenské poměry nejsou možny bez obmezení a ochrany, které skýtá sociální politika. Spory však vedou se i o systém sociální politiky a o stupeň státní ingerence v tomto oboru, a konečně o otázku třídního nebo národního společenství. Vedle této ideové krise sociální politiky německé nemůžeme zamlčeti také krise, kterou prochází sociální politika mezinárodní. Jistá únava nastoupila po vypjaté činnosti posledních let, která uskutečnila řadu problémů sociálně politických. Na obzoru pak počínají se rýsovat nové myšlenky, uvažuje se o psychologických účincích dělby práce a zmechanisování průmyslové výroby, a není pochyby, že stále intenzivnější pozornost věnována bude duši dělníkově, s čímž souvisí v důsledku úpravy pracovní doby otázka racionálního využití jeho volných chvil. Nové úsilí zde půjde patrně cestou, jejímž cílem bude získati dělníkův zájem na práci jím konané, přiblížiti jej závodu, v němž pracuje, slovem, dáti mu lásku k jeho povolání, nebo alespoň uspokojení s vlastním osudem.

Z judikatury nejv. správního soudu.

Pensijní pojištění.

Sděluje minist. rada Dr. Bronislav Wellek.

Jak definuje Nejv. správní soud pojem dělníka ve smyslu zákona o pens. pojištění.

Nález nejv. správního soudu o pojistné povinnosti **modeláře** v továrně na stroje ze dne 27. března 1924, č. 3685/24:

Naříkané rozhodnutí se zrušuje pro nezákonnost.

Důvody: Zemská úřadovna I. Všeobecného pensijního ústavu v Brně prohlásila výměrem ze dne 27. prosince 1920, č. 1645 a č. čl. 330.309 Fran-

tiška Kuře v zaměstnání jeho jako modeláře u firmy Akc. společnosti pro stavbu strojů dříve Brand & Lhuillier v Brně podle § 2 č. 1 zákona ze dne 5. února 1920, č. 89 sb. z. a n. za vyňata z pensijní povinnosti, předepsala však zaměstnavatelce příslušný příspěvek podle § 2 odst. 2. cit. zákona ve prospěch fondu pro podporu potřebných nezaměstnaných, počínajíc dnem 1. července 1920.

Naříkaným rozhodnutím potvrdilo ministerstvo sociální péče výměr ten v pořadí instančním z těchto důvodů:

»Dle konaného šetření pozůstává činnost zaměstnance Františka Kuře v zhotovování modelů dle předložených výkresů, které obsahují veškeré pro zhotovení modelů potřebné rozměry. Zhotovuje-li se však výkres ve zmenšeném rozměru, musí zaměstnanec sám jej zhotovovati v rozměru přirozeném; dále má obstarati zanášení do bloků. Nutno tudíž Kuře, jenž není ani obyčejným dělníkem, ani neobstarává převážně podřízené práce ve smyslu zákona pensijního ze dne 5. února 1920, č. 89 sb. z. a n., uznati jakožto povinného pojištěním.«

O stížnosti do tohoto rozhodnutí podané, uvážil nejvyšší správní soud toto:

Stěžující si společnosti uložená povinnost platiti příspěvek pojistný za modeláře Františka Kuře, zakládá se na předpisu § 2 odst. 2. shora cit. zák., podle něhož jest zaměstnavatel povinen za zaměstnance vyňaté z pojistné povinnosti zejména podle bodu 1. odst. 1. § 2, t. j. ty, kteří teprve po dokonaném 55. roku svého věku vstupují poprvé do zaměstnání, zakládajícího pojistnou povinnost, odváděti příslušnému nositeli pojištění ve prospěch fondu pro podporu potřebných nezaměstnaných tu část premií, kterou by — kdyby z pojistné povinnosti nebyli vyňati — podle § 33 odst. 2. nesl ze svého. Jest tedy zákonitost stěžující si společnosti uložené povinnosti závislá na zodpovědění předběžné otázky, zdali by František Kuře, zaměstnaný u stěžující si společnosti, podroben byl pojistné povinnosti pensijní, kdyby z důvodu § 2, odst. 1b, nebyl z povinnosti pojistné vyňat.

Předběžnou otázku tuto zodpověděl žalovaný úřad v naříkaném rozhodnutí kladně, vycházeje z právního názoru, že pojistná povinnost pensijní stihá Františka Kuře proto, že není ani obyčejným dělníkem, ani nekoná převážně podřízených prací.

Jest nesporno, že František Kuře převážnou měrou prací podřízených nevykonává, jsa zaměstnán u stěžující si společnosti jako modelář.

Ve sporu jest toliko výrok vyslovující pojistnou povinnost jeho z důvodu, že není obyčejným dělníkem, čemuž stížnost odporuje, hájíc právní názor, že Frant. Kuře jest **dělníkem** ve smyslu § 1 odst. 1. cit. zákona a tudíž pojistné povinnosti prost, protože jako zaměstnanec podniku, sloužícího výrobě zboží, vykonává pod dozorem jiných určitou část k výrobě zboží nutných, v podstatě tělesných prací.

V odvodním spise žalovaného úřadu se dovozuje, že pojistná povinnost pensijní po rozumu § 1 — v odvětví průmyslové výroby — založena jest tehdy, lze-li činnost zaměstnancovu charakterisovati buď jako převážně duševní aneb dohlédací, anebo aspoň nikoliv jako činnost podřízenou ve smyslu odst. 1. § 1. K tomuto poslednímu kritériu pak na vysvětlenou se dodává, že zákon nevylučuje z pensijního pojištění veškerou bezprostřední práci při výrobě zboží, a to ani ne práci převážně tělesnou, čemuž prý nasvědčuje stylisace § 1 odst. 1., kde v demonstrativním výpočtu prací podřízených, pojistnou povinnost vylučujících, uvádějí se jen hrubé práce fysické, jako nádenické a čeledínské. Poněvadž pak

ohledně činnosti Františka Kuře zvláště vytýká, že jest činností jistě komplikovanou, která klade na inteligenci pracovníkovu značné nároky, jest patrné, že dělníkem ve výrobě zboží ve smyslu § 1 odst. 1., nepodrobeným pojistné povinnosti, rozumí žalovaný úřad zaměstnance, jenž vykonává pouze hrubé práce tělesné, které na duševní schopnosti jeho nároků nečiní, t. j. dělníka nekvalifikovaného, že však za pojištěním povinné má zaměstnance, jichž práce, byť byla převážně tělesná, jest činností složitou, vyžadující značné intelligence, jinými slovy, kvalifikované síly v průmyslové výrobě.

Názoru tomuto nejvyšší správní soud přisvědčiti nemohl.

Jest arcí pravda, že důvodová zpráva, připojená k vládnímu návrhu novely zákona o pensijním pojištění (Tisk Nár. shrom. r. 1920, č. 2135), projevuje výslovně úmysl, rozšířiti pojistnou povinnost na »kvalifikované síly v průmyslové výrobě, které konají zodpovědné samostatné práce a nejsou činny přímo při výrobě zboží, jako vzorkáři a rýsovači v průmyslu strojírenském, vzorkáři a rytci v průmyslu textilním atd.«

Avšak při výkladu zákona lze k úmyslu činitelů na sdělování zákona účastných, vyjádřenému ve zmíněné důvodové zprávě, přihlížeti a přisouditi mu rozhodný význam jen, když se stal též vůlí zákonodárce, t. j. byl projeven zákonem samým (srv. zdejší nále z 15. ledna 1924, č. 20785 z r. 1923). To se však podle náhledu nejvyššího správního soudu nestalo, úmysl vyslovený na uvedeném místě důvodové zprávy v zákoně samém projeven nebyl.

K názoru tomu vedla nejvyšší správní soud tato úvaha:

Rozsah pojistné povinnosti pensijní určuje zásadně § 1 zákona z 5. února 1920, č. 89 sb. z. a n., v odstavci 1. Vyslovena zde zásada, že pojištěním povinen jest každý, kdo překročí 16. rok věku svého, je v československé republice v poměru služebním. Ze zásady této vyjímá však zákon sám na uvedeném místě — o výjimky stanovené v § 2 tu nejde — určité kategorie zaměstnanců, a to jednak ty, které vykonávají převážnou měrou práce podřízené, jednak dělníky a učně.

Vnitřní obsah a význam slova »dělník« tu použitého zákon výslovně nevymezuje. Náleží tudíž hledati význam čili smysl jeho výkladem podle samozřejmé a obecně uznané, v § 6 obč. zák. nad to i pozitivně vyslovené direktivy. Dlužno gramatickým čili filologickým výkladem zjistiti jazykový obsah slov a vět v zákoně použitých (»co slova ve spojitosti vlastně znamenají«); logickým čili právnickým výkladem (»ze zřejmého úmyslu zákonodárce«); sluší pak z obsahu, který dle gramatického výkladu jeví se možný, vyhledati skutečný obsah a smysl právní normy (srov. cit. nále z dne 15. ledna 1924, č. 20785 z r. 1923).

Výraz »dělník« znamená ve svém obecném jazykovém smyslu (srv. »dělati«, »vydělávati«, »výdělek«), jak jej chápou za dnešní doby zúčastněné kruhy, osobu, vykonávající z povolání práce pro podnikatele za mzdu, a to bez rozdílu, zdali práce ty vyžadují zvláštní kvalifikace čili nic. Obecná mluva nazývá i kvalifikovaného pomocníka živnostenského dělníkem (na př. pekařský dělník, krejčovský dělník a p.).

Právně-technický smysl výrazu jest ten, ve kterém ho již právo užívá, zejména ve kterém ho užívá v normách obsahově příbuzných.

Doba popřevratová, jež právě jest charakterisována snahou zreformovati sociálně-politické zákonodárství na prospěch sociálně slabších vrstev obyvatelstva, do níž spadá též zákon, o jehož výklad jde, vykazuje

řadu nových právních norem obsahu sociálně-politického, které používají výrazu »dělník«.

Pokud jde o dobu předcházející vydání zákona o pensijním pojištění z 5. února 1920, č. 89 sb. z. a n., stačí tu uvést zákon z 19. prosince 1918, č. 91 sb. z. a n. o 8hodinné době pracovní (§ 4 bod 3. a 4.), zákon z 10. dubna 1919, č. 207 sb. z. a n. o úrazovém pojištění (§ 1), zákon ze 17. října 1919, č. 571 sb. z. a n. o zrušení pracovních a čeledních knížek, zákon z 29. října 1919, č. 608 sb. z. a n. o prozatímním zvýšení zaopatřovacích platů hornických (§ 1, bod 1. a 2., § 10); z doby pak bezprostředně následující po vydání cit. zákona o pensijním pojištění zákon z 25. února 1920, č. 143 sb. z. a n. o účasti zaměstnanců při hornictví na správě dolů a jejich podílu na čistém zisku (§§ 4, 12), zákon z 25. února 1920, č. 144 sb. z. a n. o závodních a revírních radách (§ 1), zákon z 25. února 1920, č. 145 sb. z. a n. o hornických rozhodčích soudech (§ 3). Na všech tu uvedených místech smysl, ve kterém tyto zákony výrazu »dělník« užívají, neliší se od jeho obecného jazykového významu.

Zejména zřetelně vysvítá to z obsahu zákona ze 17. října 1919, č. 571 sb. z. a n., jímž se odstraňují pracovní a čelední knížky i trestnost bezdůvodného zrušení pracovního poměru. Zákon tento mění v čl. III., IV. a V. dřívější znění §§ 83, 86, 88 živn. řádu, upravujících právní poměry živnostenských osob, pomocných k zaměstnávajícím je majitelům živností. Používaje v novém znění těchto paragrafů slova »dělník«, míní zákon právě ony osoby, o nichž jednají zmíněné §§ 83, 86 a 88, t. j. podle definice, obsažené v § 73 všechny pracující osoby, zaměstnané pravidelně v podnicích živnostenských, a to:

1. pomocníky (obch. pomocníky, tovaryše, sklepníky, kočí v živnostech dopravních a pod.),

2. dělníky tovární,

3. učně,

4. osoby, kterých se používá k podřízeným pracím, vyjímaje toliko osoby, ustanovené k vyšším úkonům služebním, jako dílovedoucí, mechaniky, faktory, účetní, pokladníky, výpravčí, kresliče, chemiky a pod. Subsumuje tudíž tento zákon pod hromadný název dělníků nejen zaměstnance, konající hrubé práce neodborné, nýbrž i zaměstnance odborné kvalifikované, pokud nejsou ustanoveni k vyšším službám, jež ani zákon o pensijním pojištění, jak je patrné z § 1, odst. 2. k dělníkům nepočítá.

Zbývá tedy ještě otázka, zdali cit. zákon o pensijním pojištění neužívá výrazu »dělník« v § 1 snad v jiném smyslu, nežli jest jeho jazykový význam obecný.

Jak bylo již shora vytčeno, zákon ze všeobecné zásady, obsažené v § 1, odst. 1., vymezující rozsah pojistné povinnosti, stanoví dvě výjimky: sprostňuje pojistné povinnosti vedle osob vykonávajících převážně podřízené práce také (arg. spojka »nebo«) dělníky. Jelikož zákon obě právě uvedené kategorie zaměstnanců klade vedle sebe, a jelikož sluší předpokládati, že zákonodárce užívá slov vědomě a s rozmyslem, jest patrné, že práci dělníka nepovažuje za obsahově stejnou s podřízenou prací čeledínů, nádeníků a pod., nýbrž ji od ní odlišuje. Neboť jinak bylo by stačilo ustanovení, že povinnost pojistnou nezakládá konání prací rázu podřízeného. Jestliže zákon tak neučinil a vedle kategorie osob, konajících práce podřízené, položil i kategorii dělníků, plyne z toho nutně důsledek, že práci dělníků nelze podle vůle zákonodárce považovati za práci podřízenou, obsahem svým práci kategorie nádeníků, čeledínů a p. rovnocennou, nýbrž za činnost obsahem svým od ní podstatně odlišnou, nad ní vynikající.

Tím však se také podává, pokud jde o zaměstnání v podnicích, věnovaných výrobě zboží, dolní hranice pro vymezení pojmů »dělníka« v zákoně výslovně nedeterminovaného: dělníkem ve smyslu cit. § 1, odst. 1. jest již ten, kdo vykonává převážnou měrou práce, které nelze označiti za práce povahy podřízené, tedy takové, které kvalitou svou nad tyto vynikají, práce odborné, vyžadující určité kvalifikace.

Horní hranici výrazu »dělník« nelze ze zákona vyčísti nežli nepřímo z ustanovení odst. 2. § 1, který jest podle dikce úvodní věty (»Jsou tudíž pojištěním povinni.....«) pouhou aplikací zásady v odst. 1. vyřknuté. Prohlašuje-li zákon tam určité kategorie »tudíž« za pojištěním povinné, dává tím zřetelně na jevo, že pojistnou povinnost jejich považuje za logický důsledek zásady, vyslovené v předcházejícím odstavci. Se zřetelem k tomu není závady, aby obsahu ustanovení odstavce 2. bylo použito k výkladu zásady, obsažené v odstavci 1., i když třeba připustiti, že kategorie zaměstnanců tam uvedené nejsou vypočteny taxativně, nýbrž toliko příkladem (arg. »zejména«).

Kategorie zaměstnanců, sub lit. b) uvedené, nepodávají pro hledané vymezení horní hranice výrazu »dělník« nijakého vodítka, protože důvodem pojistné povinnosti zaměstnanců těch jest konání kupeckých anebo vyšších služeb ve smyslu zákona o obchodních pomocnících, z čehož je patrné, že zákon osoby konající práce tohoto druhu za dělníky, podle odstavce 1. pojistné povinnosti prosté, nepovažuje.

Zbývá pak toliko předpis sub lit. a), jenž váže výslovně pojistnou povinnost jednak na konání prací převážně duševních, jednak na pravidelný dozor k pracím osob jiných. Jelikož jest předpis tento podle znění zákona — jak shora vytčeno — pouhým důsledkem zásady, obsažené v odst. 1., vyplývá z něho nutně, že zaměstnanci, konající převážně práce duševní anebo dozírající pravidelně k pracím osob jiných, nejsou dělníky, jež má na mysli odst. 1. Plyne však z něho a contrario — ponechá-li se mimo zřetel pravidelný dohled k pracím osob jiných a přihlíží-li se toliko ke konání prací ve výrobě — že zaměstnanci, nekonající práce převážně duševní, nýbrž práce tělesné, avšak nikoliv povahy podřízené, pojistné povinnosti podrobeni nejsou a sluší je proto považovati za dělníky po rozumu odst. 1., i když vykonávají práce odborné, vyžadující určitou kvalifikaci.

Pro právní názor, že mezi kategorií zaměstnanců, konajících při výrobě převážně duševní práce ve smyslu odst. 2. lit. a), a kategorií dělníků ve smyslu odst. 1. jest ještě jedna kategorie zaměstnanců, konajících třeba převážně tělesné práce, avšak vyžadující zvláštní kvalifikace, zákon nijakého vodítka nepodává. Nevymezuje nikde výslovně pojem dělníka po rozumu odst. 1., neobsahuje mimo § 1 na žádném jiném místě nějakého ustanovení, z něhož by se význam použitého výrazu »dělník« dal vymeziti, a nezbývá tudíž, nežli spatřovati horní hranici sporného pojmu právě v uvedeném ustanovení 2. odstavce lit. a), jednajícím o zaměstnancích, kteří vykonávají převážně duševní práce.